

MUIR, Sir William

MUIR, Sir William

(1819-1905)

İskoç asıllı İngiliz şarkiyatçısı ve İslâm tarihçisi.

Glasgow'da doğdu; Edinburg ve Glasgow üniversitelerinde okudu. 1837'den itibaren otuz dokuz yıl süreyle Hindistan'da İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin çeşitli yönetim kademelerinde, şirketin siyasî statüsünün iptalinden sonra da yeni kurulan Hindistan Genel Valiliği hükümetinin Dışişleri Bakanlığı'nda ve koloninin kuzeybatı eyaleti başkan yardımcılığında bulundu. Sipahi ayaklanması sırasında (1857) önemli görevler üstlendi ve *Agra Correspondence During the Mutiny* adlı eserinde (1896) bu ayaklanmayla ilgili anılarına yer verdi. 1876'da emekli olunca İngiliz hükümetinin Hindistan İşleri Bakanı Lord Salisbury'nin davetini kabul ederek İngiltere'ye döndü ve Londra'daki Hindistan KONSEYİ'ne dahil edildi. Bu arada Royal Asiatic Society'nin başkanlığına (1884) ve Edinburg Üniversitesi rektörlüğüne (1885-1903) seçildi. 1867'de şövalyelik (sir) unvanına layık görülen Muir, 2 Temmuz 1905'te öldüğünde ilmi çalışmalarından dolayı biri altın madalya olmak üzere çeşitli ödüller almış, kendisine birçok üniversite tarafından şeref doktoru pâyesi verilmiş ve Edinburg Üniversitesi'nde adına bir enstitü (Arap ve İslâm araştırmaları) açılmış bulunuyordu.

Asıl uzmanlık alanı, ağabeyi John Muir gibi Sanskrit dili ve edebiyatı olan, onunla birlikte Edinburg Üniversitesi'nde bu dalın kürsüsünü kuran (1862) ve Kraliçe Victoria'nın Hintçe öğrenmesine yardım eden William Muir kendini daha çok Arap ve İslâm araştırmalarına vermiş ve asıl ününü bu alanda kazanmıştır. Ancak eserlerinden, onun bu alana yönelmesindeki asıl sebebin ilim tutkusundan çok gerek üst düzeylerde görev yaptığı İngiliz sömürge idaresinin politikasına, gerekse dindar kişiliğiyle aktif biçimde katıldığı misyonerlik faaliyetlerine destek sağlamak, bu arada özellikle Kur'an'ın ve tefsir kaynaklarının gerçekte hıristiyan vahyini teyit ettiğini ispatlamak, İslâm'ı ve peygamberini ilmi tarafsızlıktan uzak yıkıcı eleştirileriyle yıpratmak olduğu anlaşılmaktadır. Muir, resmî görevlerinin ve ilmi meşguliyetlerinin yanında eğitim faaliyetleriyle de ilgilenmiş ve soylu ailesinin servetinden de harcama yaparak Allahâbâd'daki Muir Koleji ve Üniversitesi başta olmak üzere Hindistan'ın birçok yerinde hıristiyan eğitimi veren okullar açmıştır.

Eserleri. 1. *The Life of Mahomet* (I-IV, London 1858-1861; kısaltılmış olarak 1894'te ve T. H. Weir tarafından gözden geçirilmiş olarak 1912 ve 1923'te yeni baskıları yapılmıştır). İbn Hişâm, Vâkıdî, Taberî gibi kaynaklara dayanarak ve kısmen A. Sprenger'in *Life of Muhammad*'inin etkisi altında kaleme yazılan eser, XIX. yüzyılda Batı'da Hz. Peygamber hakkında yapılan en hacimli çalışma olması yanında İngilizce'de Arapça kaynaklar kullanılarak telif edilen ilk çalışma olma özelliğine de sahiptir. Buna ve Ortaçağ Avrupası'ndaki konuyla ilgili polemik ve nefret dolu yayınlardan büyük ölçüde bir kırılma teşkil etmesine rağmen Hıristiyanlığın daha saf bir din olduğuna inanan müellif, Resûl-i Ekrem hakkında yer yer saldırgan bir dil kullanmaktan geri durmamış ve eserini Hz. Muhammed'in peygamberliğini uydurma, kendisine indigini söylediği vahyin bilinç altından gelen şeyler olduğu esasına dayandırmıştır. Müellifin "Sources for the Biography of Mahomet-the Coran and Tradition" adlı çalışması da kitapla birlikte yayımlanmıştır. **2.** *Annals of the Early Caliphate* (London 1883). Bir önceki eserin devamı mahiyetindedir. Hulefâ-yi Râşidîn ve Kerbelâ Vak'ası'na (61/680) kadar Emevî dönemlerini içine alır. Eserin ikinci baskısı *The Caliphate: Its Rise, Decline and Fall* adıyla (London 1891; 1924'te T. H. Weir tarafından gözden geçirilen yeni bir baskısı gerçekleştirilmiştir), bütün Emevî ve Abbâsî halifelerini kapsayacak şekilde genişletilmiş olarak yapılmıştır. Her iki versiyon için kullanılan ana kaynaklar Taberî ve İbnü'l-Esir ile Gustav Weil'in *Geschichte der Chalifen*'idir. Muir bu çalışmasında Hıristiyanlığın aksine İslâm'ın değişime kapalı olduğu, insanlığın gelişmesine uyum sağlayacak esnek bir yapısının bulunmadığı, toplumu yüceltecek ve sosyal hayatı arındırıp yönlendirecek bir özellik taşımadığı ve özgürlük kavramını tanımadığı gibi iddialara yer vermektedir. **3.** *The Mameluke or Slave Dynasty of Egypt 1260-1517* (London 1896). Eser, Haçlılar ve Eyyübîler'den bahsettikten sonra ilk dönem Memlük idarecileri üzerine kaleme alınmış geniş bir girişin ardından ayrıntılı biçimde Baybars dönemiyle başlar. Bunda da Makrîzî, Ebû'l-Mehâsin İbn Tağrıberdî ve İbn İyâs ile birlikte yine Weil'in *Geschichte*'si ana kaynaktır. **4.** *The Coran, and the Testimony it Bears to the Holy Scriptures* (Agra 1856; Urduca trc. London 1878). Muir bu çalışmasında bazı Kur'an âyetlerinin ve tefsir kaynaklarının hıristiyan vahyini teyit ettiğini göstermeye çalışmıştır (Powell, s. 261). Ayrıca Kur'an'ın kutsal kitapların en zor anlaşılmanı olduğunu

ve bazı bölümlerinin Hz. Muhammed tarafından yazıldığını iddia eder. Muir'in diğer kapsamlı incelemeleri *The Apology of al Kindy* (London 1882-1887), *The Moham-medan Controversy* (London 1897) ve *Extracts from the Coran, in the Original, with English Rendering* (London 1880) adlı eserleridir.

BİBLİYOGRAFYA :

Dictionary of National Biography Supplement II (1901-11), New York 1912, s. 659-661; *The Student*, Edinburgh University Magazine, Sir William Muir Number, 1905; *The Times*, London 12 July 1905; J. Fück, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 180-181; Necib el-Akiki, *el-Müsteşrihün*, Kahire 1980, II, 59; Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'atü'l-müsteşrikin*, Beyrut 1984, s. 404-405; Avril A. Powell, *Muslims and Missionaries in Pre-Mutiny India*, Richmond-Surrey 1993, s. 261-262; Jabal Muhammad Buben, *Image of the Prophet Muhammad in the West: A Study of Muir, Margoliouth and Watt*, Leicester 1996, s. 21-47; C. E. Bosworth, "The Study of Islam in British Scholarship", *Mapping Islamic Studies* (ed. A. Nanji), New York 1997, s. 45-67; Sir Charles J. Lyall, "Sir William Muir", *JRAS* (1905), s. 875-879; "Muir, Sir William", *EAm.*, XIX, 551; "Muir, Sir William", *EBr.*, XV, 977.

CHRISTINE WOODHEAD

MUIZ

(الميز)

Allah'ın isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) biri.

Sözlükte "dengi ve benzeri bulunamayacak derecede değerli ve şerefli, güçlü ve yenilmez olmak" mânasında masdar ve "güç, şiddet, yenilmezlik" anlamında isim olarak kullanılan **İZZ** (izzet) kökünün "if'âl" kalıbından türemiş bir sıfat olan **MUIZ** (muizz) "aziz kılan" demektir. Allah'a nisbet edildiğinde "dilediği kimseyi yücelten, güçlü ve değerli kılan" mânasına gelir (İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, "azz" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "azz" md.; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhiit*, "azz" md.).

Muiz ismi Kur'an-ı Kerim'de geçmemektedir. Fakat esmâ-i hüsnâ içinde yer alan aziz doksana bir ve izzet altı âyette zât-ı ilâhiyyeye izâfe edilmiştir (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "azz" md.). İzzet kavramı bir âyette ta'zîzden gelen mâzî (Yâsîn 36/14), bir âyette de i'zâz masdarından muzâri fiil şeklinde Allah'a nisbet edilmiştir (Âl-i İmrân 3/26). Muiz ismini doksana dokuz esmâ-i hüsnâ listesine alan râvinin Âl-i İmrân sûresindeki âyetten yararlandığı anlaşılmaktadır: "De ki: Ey mülkün ve mutlak hâkimiyetin sahibi olan Allahım! Sen mülkü dilediğine verir, dilediğini geri alırsın; dilediğini yüceltir, dilediğini alçaltırsın. Bütün iyilikler senin elindedir. Şüphesiz